

Televisieserie vertekent de forensische praktijk

CSI: mooi, maar vol vormfouten

Heleen Croonen
beeld: GettyImages, CBS

Advocaten zouden gehakt maken van het werk van de teams van de populaire televisieseries Crime Scene Investigation. De wetten voor het verzamelen van sporen worden met voeten getreden, volgens forensisch arts Daan Botter. Zeven aspecten uit de serie die in het echt niet kunnen.

1

Bewijs verzamelen in uitgaanstenuue

In de drie series, die spelen in Las Vegas, New York en Miami, komen de forensische teams in chique kleding en goed gekapt op de plaats delict. In het echt trekken de onderzoekers een wit maanmannetjespak aan inclusief handschoenen en mondkap. 'Ik zou meteen ontslagen worden, als ik met wapperende haren her en der bewijsmateriaal zou verzamelen', zegt Daan Botter, forensisch arts bij het Nederlands Forensisch Instituut. De grote gevaren bij het verzamelen van sporen zijn contaminatie, verwisseling en vernietiging. De manier waarop een spoor is verzameld, is daarom net zo belangrijk als de kwaliteit van het spoor zelf. Botter: 'Niets is zo frustrerend als een spoor dat terzijde wordt geschoven vanwege een vormfout. Zeker als er zeer belastend bewijsmateriaal is, gaat een advocaat vaak op zoek naar vormfouten.'

Het team wordt niet gehinderd door privacywetten

De computer op het CSI-lab struikt door bevolkingsbrede databanken met DNA-profielen, die in het echt beperkt zijn en geen foto's bevatten. Forensisch artsen hebben schriftelijk toestemming nodig voor lichamelijk onderzoek, het maken van foto's, toevoegen van conclusies aan het proces verbaal en het opvragen van medische informatie bij behandelend artsen. Het medisch dossier van de behandelend arts is doorgaans niet toegankelijk voor justitie vanwege de geheimhoudingsplicht. Toch speelt het medisch dossier in het werk van Botter regelmatig een rol. 'Regelmatig onderzoeken we verdachten die zeggen dat ze tot hun daad zijn gekomen, nadat ze zelf jarenlang slachtoffer waren van huiselijk geweld door de persoon die om het leven is gebracht. Foto's van letsel en het medisch dossier kunnen dan leiden tot 'verzachtende omstandigheden', aldus forensisch arts Botter.

2

De dader is er gloeiend bij

Dankzij de technieken en de scherpzinnigheid van het CSI-team is de dader er aan het eind van de uitzending gloeiend bij. In het echt wijzen forensisch onderzoekers geen schuldigen aan, maar verzamelen bewijs. Een zaak staat zelden als een huis; er zijn zaken die nooit worden opgelost. Zelfs bij goed sporenmateriaal kan de rechter de verdachte uiteindelijk vrijspreken, bijvoorbeeld vanwege vormfouten of omdat het bewijsmateriaal onvoldoende overtuigend is. Het is daarom belangrijk dat de forensisch arts het sporenonderzoek zorgvuldig verricht. 'Net als in de reguliere geneeskunde gebruikt een forensisch arts zo lang mogelijk een brede differentiaaldiagnose', zegt Botter. 'Het gevaar van tunnelvisie ligt altijd op de loer, vooral als alles één kant op wijst.'

Niet alleen het slachtoffer, ook de verdachte wordt vaak onderzocht op sporen van letsel. Afgelopen week onderzocht Botter nog een verdachte in een politiecel: 'Letsel door slaan of het hanteren van een wapen kan zichtbaar zijn, maar het kan ook zijn dat de verdachte zich moest verweren en daarbij letsel heeft opgelopen. Letselonderzoek kan dan een verklaring over de toedracht onderbouwen.'

Botter neemt verder vaak bemonstering af voor een zedenmisdrijf, een 'zedenset', ook als een verdachte bijvoorbeeld alleen verklaart het slachtoffer te hebben gewurgd. Betrokkene kan immers later zijn mond dichthouden of een andere verklaring geven en dan kan de zedenset belangrijk bewijsmateriaal leveren.

3

3

De hoofdrolspelers zijn van alle markten thuis

De hoofdrolspelers in de drie CSI-series werken meestal als speurder en onderzoeker tegelijk. Ze zoeken sporen op de plaats delict, zijn aanwezig bij secties, voeren forensisch-technisch onderzoek uit en ondervragen verdachten. Vooral dat laatste is in Nederland ondenkbaar, want ondervragen gebeurt door de tactisch rechercheurs. Werken buiten het deskundigengebied kan een zaak beschadigen, merkt Botter op. In het algemeen is forensisch onderzoek teamwork en geen heldendaad van één slimme inspecteur. 'Het teamwork maakt het werk dynamisch en veelzijdig', aldus Botter. 'Het forensisch team heeft levendige gesprekken over de mogelijke toedracht en het beschikbare bewijsmateriaal. We moeten reconstrueren, zonder verhaal.'

De forensisch arts onderzoekt welke oorzaken van een letsel mogelijk zijn. Er zijn bijvoorbeeld mensen die zich melden als slachtoffer van een zedenmisdrijf, terwijl later blijkt dat ze letsels zelf hebben aangebracht, om iemand anders een hak te zetten. Stereotiepe vormen van zelfaangebrachte letsels hebben een patroon van oppervlakkige beschadigingen, aangebracht binnen handbereik van betrokkene. Het letseltype klopt daarbij niet met de verklaring over de oorzaak. De forensisch arts informeert de politie bij dergelijke vermoedens. Als zelfbeschadiging op tijd is vastgesteld, komt het meestal niet tot een aangifte.

4

4

Het onderzoek is binnen het uur afgerond

Het CSI-team zet alle zeilen bij en heeft binnen het uur de zaak opgelost.

In het echt laten onderzoeksresultaten soms weken op zich wachten. Een rechtszitting dient op zijn vroegst pas na een halfjaar, licht de forensisch arts toe, dus meestal is er genoeg tijd voor het onderzoek. Bovendien worden prioriteiten gesteld in het onderzoek, zodat een onderzoeksresultaat indien nodig snel op tafel kan komen. Een voorlopig rapport kan worden gemaakt, met de eerste bevindingen en voorlopige conclusies.

5

5

Mooie lijken

Aantrekkelijke actrices of acteurs liggen voor lijk op de plaats delict in de serie CSI. In werkelijkheid maken lijkvlekken, maden, geuren en andere tekenen van verval een dood lichaam veel onplezieriger om naar te kijken. Desondanks is het belangrijk goed te kijken naar een lijk, en dat kan in Nederland een stuk beter, zegt Botter. Artsen zijn vaak te weinig nauwkeurig in het vaststellen van de juiste doodsoorzaak, en de gemeentelijk lijkschouwer of forensisch arts worden te weinig geraadpleegd. Helaas is niet iedere gemeentelijk lijkschouwer als 'gemotiveerd deskundige' te typeren, vindt Botter. De overledene wordt soms niet eens uitgekleeft, waardoor lijkvlekken of letsels op het lichaam niet worden opgemerkt. Een begrafenisondernemer ontdekt soms later dat er aanwijzingen zijn voor een misdrijf als doodsoorzaak. 'Doe minstens dertig lijkschouwen per jaar of doe het niet', concludeert Botter.

6

Geen kantoorwerk voor de hoofdrolspeler

De acteurs rennen, zitten in auto's of spreken met collega's of verdachten. 'In de praktijk schrijven forensisch onderzoekers overal een rapportage over. Ze zitten dus veel achter hun beeldscherm. Logisch dat ze dat in de serie niet laten zien, zegt Botter: 'Het is geen sexy onderdeel van ons werk.' Een goed rapport is echter belangrijk voor de rechtsgang en maakt bovendien de kans kleiner op een oproep als getuige-deskundige in een zaak. Net als de lijkschouw wordt een optreden als getuige-deskundige door artsen regelmatig te licht opgevat volgens Botter. 'Artsen die niet gewend zijn op te treden als getuige-deskundige doen vaak te stellige uitspraken en varen op de grenzen van het eigen voorstellingsvermogen. Clinici missen in de regel de brede forensische blik.'

7

Op www.medischcontact.nl staat een verwijzing naar een mooie documentaire van de KRO over Daan Botter. Verder zijn daar de bronnen te vinden van de kadertekst.

De schrijvers

De schrijvers van Crime Scene Investigation hebben nauwe banden met het veld. Zo heeft Bill Haynes die veel afleveringen schreef voor CSI New York, zes jaar als forensisch deskundige bij de Los Angeles County Sheriff's Department gewerkt. Ook de cast op de set wint advies in bij forensisch onderzoekers in de praktijk. Khandi Alexander, de acteur die patholoog Alexx Woods speelt in CSI Miami belt elke draaidag met een deskundige. Ondanks de verschillen met de werkelijkheid, heeft de serie veel goeds opgeleverd voor het forensisch werk in Nederland, volgens het Nederlands Forensisch Instituut. De forensische techniek is populair geworden, ook al is die techniek in de serie wat sneller en is er meer mogelijk dan in het echt. Er zijn verschillende nieuwe forensische opleidingen gestart aan universiteiten en hogescholen.